

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

ตามแผนการแบ่งเขตการปกครองของประเทศไทย จังหวัดอุตรดิตถ์จัดว่าเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือ ดังนั้นอาจเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่า ภาษาที่ใช้ในจังหวัดอุตรดิตถ์คือภาษาไทยถิ่นเหนือ ครั้นเมื่อพิจารณาจากสภาพที่ตั้งของจังหวัด พบว่า จังหวัดอุตรดิตถ์มีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณที่ใช้ภาษาต่างกันออกไป กล่าวคือ ทิศเหนือมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดแพร่ และน่าน ซึ่งใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ (วันทนีย์ พันธชาติ 2526 : 162) ทิศใต้มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดพิษณุโลก บริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน (สมทรง บุรุษพันธ์ 2524 : 67-68) ทิศตะวันออกมีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งใช้ภาษาลาว และทิศตะวันตกมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดสุโขทัยบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง (วารี วิสกุล 2526 : 157) จากสภาพที่ตั้งดังได้กล่าวมาน่าจะอนุมานได้ว่า ภาษาที่ใช้ในจังหวัดอุตรดิตถ์คงจะมีความหลากหลายด้วยเช่นกัน

ในประเด็นที่เกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในจังหวัดอุตรดิตถ์นี้ ได้มีงานวิจัยที่ศึกษาไว้หลายเรื่อง (ดูรายละเอียดหัวข้อ 1.8) และจากการศึกษาดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าภาษาที่ใช้ในจังหวัดอุตรดิตถ์นั้น มิได้มีแต่ภาษาไทยถิ่นเหนือเพียงภาษาเดียวเท่านั้น หากแต่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นถึง 3 ภาษา คือ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน และยังมีการใช้ภาษาเหล่านี้ปะปนกันอีกด้วย

จากงานวิจัยของชลิดา (Chalida Rodjanawathanawuthi 1988) และ ปานตา (ปานตา นาคพันธ์วงศ์ 2530) สรุปได้ว่า นอกจากจังหวัดอุตรดิตถ์จะเป็นจังหวัดที่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นหลายภาษาและสามารถกำหนดเขตของแต่ละภาษาได้แล้ว ยังพบบริเวณที่จัดว่าเป็นบริเวณรอยต่อของภาษา (Transition Area)^{*} อีกด้วย นั่นคือ บริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน ดังจะกล่าวโดยละเอียดดังต่อไปนี้

พื้นที่ในจังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งประกอบด้วย 8 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ แบ่งออกได้เป็น 4 บริเวณตามภาษาที่ใช้ คือ บริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง บริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ บริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน และบริเวณรอยต่อของภาษา (ดูแผนที่ภาพที่ 1 หน้า 23) การแบ่งดังกล่าวนี้ใช้เกณฑ์ด้านคำศัพท์เป็นหลัก และใช้เกณฑ์ทางด้านเสียงมาสนับสนุน ซึ่งบริเวณทั้ง 4 ครอบคลุมพื้นที่ที่ต่างกัน ดังนี้

บริเวณที่ 1 คือบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัด ได้แก่ อำเภอพิชัย อำเภอตรอน ตอนใต้ของอำเภอเมือง ตอนใต้ของอำเภอลับแล และบางส่วนของกิ่งอำเภอทองแสนขัน

บริเวณที่ 2 คือบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัด ได้แก่ อำเภอท่าปลา ตอนเหนือของอำเภอเมือง และตอนเหนือของอำเภอลับแล

บริเวณที่ 3 คือบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน ซึ่งอยู่ทางตะวันออกของจังหวัด ได้แก่ อำเภอบ้านโคก อำเภอฝางท่า อำเภอน้ำปาด และบางส่วนของกิ่งอำเภอทองแสนขัน

---

^{*} คู่มือในหัวข้อ 1.7

บริเวณที่ 4 คือบริเวณรอยต่อของภาษา อาจกล่าวได้ว่าผลการศึกษาของชลิดา (Chalida 1988) และปานตา (ปานตา 2530) มีความสอดคล้องกัน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยจะเลือกเสนอเฉพาะผลที่ได้จากการศึกษาของชลิดา (Chalida 1988) เนื่องจากในงานดังกล่าวได้กำหนดขอบเขตของบริเวณรอยต่อของภาษาโดยการลากเส้นแบ่งเขตภาษา (Isogloss)^๕ อย่างชัดเจน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

บริเวณรอยต่อของภาษาจากผลการศึกษาของชลิดา (Chalida 1988) ดังแสดงไว้ในแผนที่ภาพที่ 1 ประกอบด้วยบริเวณย่อย 3 บริเวณ ซึ่งมีพื้นที่ไม่ติดต่อกัน ดังนี้

บริเวณที่ 1 คือบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง และภาษาไทยถิ่นเหนือ ครอบคลุมบริเวณพื้นที่ตำบลบ้านเกาะ เขตอำเภอเมือง

บริเวณที่ 2 คือบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน ครอบคลุมบริเวณพื้นที่เขตติดต่อระหว่างอำเภอเมืองและอำเภอบ้านไร่ ได้แก่ ตำบลบ้านด่าน ตำบลนาหว้า ตำบลแสนตอ ตำบลลำดอง ในเขตอำเภอเมือง ตำบลร่วมจิต ตำบลพาลี ในเขตอำเภอบ้านไร่

บริเวณที่ 3 เช่นเดียวกับบริเวณที่ 2 กล่าวคือ เป็นรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน ครอบคลุมพื้นที่ทางตอนกลางของกิ่งอำเภอทองแสนขัน ได้แก่ ตำบลป่าคำย และตำบลผักขาว

---

^๕ คู่มือในหัวข้อ 1.7

แม้ว่าผลจากการศึกษาของชลิดาและปานตาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะสามารถกำหนด บริเวณรอยต่อของภาษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ได้ แต่ก็มิได้ทำการศึกษาลักษณะภาษาในบริเวณดังกล่าว อย่างละเอียด นอกจากนี้ในงานวิจัยทั้ง 2 เรื่อง มีการกำหนดจุดเก็บข้อมูลค่อนข้างห่าง อีกทั้ง ได้ใช้ผู้บอกภาษาเพียง 1 คน ต่อจุดเก็บข้อมูล 1 จุด ผู้วิจัยจึงเห็นว่าบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุดรดิตถ์ควรได้รับการศึกษาอย่างละเอียดอีกครั้งหนึ่ง

ผู้วิจัยจึงได้นำบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุดรดิตถ์มาศึกษา โดยกำหนด จุดเก็บข้อมูลให้มีความถี่มากขึ้น ใช้ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนมากขึ้น และมุ่งความสนใจไปที่ลักษณะของภาษาที่ใช้ในบริเวณรอยต่อของภาษาดังกล่าว

สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้จะใช้เกณฑ์ทางด้านเสียง คือเสียงปฏิภาค (Sound Correspondence)* ทั้งนี้เพราะงานวิจัยทั้ง 2 เรื่องดังกล่าวข้างต้นนั้น แม้จะได้นำเอาเกณฑ์ทางด้านเสียงมาศึกษา แต่ก็มิใช่ศึกษาเพื่อเป็นเกณฑ์หลักในการศึกษาลักษณะของภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาแห่งนี้ เป็นแต่เพียงเกณฑ์ที่นำมาสนับสนุนเกณฑ์ด้านคำศัพท์เท่านั้น อย่างไรก็ตาม จากงานวิจัยของชลิดา (Chalida 1987 และ 1988) พบว่า ผลการศึกษาโดยใช้เกณฑ์ทางด้านเสียงสอดคล้องกับเกณฑ์ทางด้านคำศัพท์ และยังแสดงให้เห็นว่าการเก็บข้อมูลเรื่องเสียง (ยกเว้นเสียงวรรณยุกต์) สามารถดำเนินการโดยไม่ต้องออกเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้เกณฑ์ทางด้านเสียงเพียงประการเดียวมาศึกษาบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อจะนำผลมาเปรียบเทียบกับการศึกษาโดยใช้เกณฑ์ทางด้านคำศัพท์ซึ่งมีผู้เสนอไว้แล้วว่าสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร (ดูรายละเอียดในหัวข้อ 1.2)

* คูนยามในหัวข้อ 1.7

1.2 เหตุที่นำเสียงปฏิภาคมาเป็นเกณฑ์ในการวิจัย

บริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุตรดิตถ์ แม้จะถูกกำหนดไว้แล้วด้วยการศึกษาทางด้านคำศัพท์ (Chalida 1988 และ ปานตา 253๐) แต่ในงานวิจัยนี้จะศึกษาโดยใช้เกณฑ์ทางด้านเสียง เนื่องจากจากการศึกษางานวิจัยของชลิดา (Chalida 1987 และ 1988) พบว่าเกณฑ์ทางด้านเสียงโดยเฉพาะชุดของเสียงปฏิภาคประเภทพยัญชนะต้น สามารถนำมากำหนดเขตภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสานได้ นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จากการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ก็มีความน่าเชื่อถือได้เช่นกัน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ในการศึกษาบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุตรดิตถ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกเสียงปฏิภาคมาเป็นเกณฑ์ในการวิจัย ขั้นตอนของการดำเนินการเริ่มจากการนำเอาชุดของเสียงปฏิภาคที่ชลิดา (Chalida 1988) เสนอไว้ทั้งหมดมาศึกษาอีกครั้งหนึ่งในลักษณะของการทำโครงการนำร่อง (ดูรายละเอียดบทที่ 2 หัวข้อ 2.1) โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อทดสอบการใช้เสียงปฏิภาคในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุตรดิตถ์ และเพื่อคัดเลือกเสียงปฏิภาคชุดที่สามารถกำหนดภาษาไทยถิ่นได้ 3 ภาษาคือ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสานได้ชัดเจน และจากผลการทดสอบพบว่า ในบรรดาชุดของเสียงปฏิภาคทั้งหมดนั้น ชุด ช - จ - ซ เป็นเสียงปฏิภาคเพียงชุดเดียวเท่านั้นที่สามารถกำหนดภาษาไทยถิ่นได้ 3 ภาษา ดังนั้นเสียงปฏิภาคชุดนี้จึงถูกนำมาเป็นเกณฑ์ในการศึกษา เพราะเชื่อว่าเป็นเกณฑ์ที่สามารถอธิบายลักษณะของการใช้ภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาแห่งนี้ได้ชัดเจน

1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้เสียงปฏิภาคชุด ช - จ - ซ ในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยพิจารณาว่า เสียง ช จ และ ซ มีการปรากฏ (occurrence) ในบริเวณใดบ้าง และมีลักษณะของการกระจาย (distribution) อย่างไร ซึ่งเสียงทั้ง 3 เสียง

จะถูกนำมากำหนดภาษาของจุดเก็บข้อมูล โดยเสียง ช กำหนดว่าเป็นภาษาไทยถิ่นกลาง เสียง จ เป็นภาษาไทยถิ่นเหนือ เสียง ซ เป็นภาษาไทยถิ่นอีสาน

2. เพื่อนำผลในข้อ 1 มาแสดงการปะปนของภาษาในบริเวณดังกล่าว

3. เพื่อพิสูจน์ข้อสรุปเรื่องรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในบริเวณดังกล่าวตามที่มีผู้เสนอไว้ในแง่ของขอบเขตของบริเวณรอยต่อของภาษา และเพื่อเปรียบเทียบผลของการศึกษาทางศัพท์และเสียง มีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

1.4 สมมติฐานในการวิจัย

การใช้เสียงปฏิภาคชุด ช - จ - ซ แสดงให้เห็นว่ามีบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุดรดิตถ์

1.5 ขอบเขตในการวิจัย

1.5.1 บริเวณที่ศึกษา

บริเวณรอยต่อของภาษาที่นำมาศึกษา คือบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่น 3 บริเวณที่ชลิตา (Chalida 1988 : 8-9) เสนอไว้ (ดูแผนที่ภาพที่ 1 หน้า 23) เนื่องจากเป็นงานวิจัยเรื่องเดียวเท่านั้นที่กำหนดบริเวณรอยต่อของภาษาดังกล่าวด้วยการลากเส้นแบ่งเขตภาษา (Isogloss) จึงทำให้บริเวณรอยต่อมีขอบเขตชัดเจน แต่จากการที่บริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นทั้ง 3 บริเวณมีพื้นที่ที่ไม่ติดต่อกัน อีกทั้งผู้วิจัยมีความเห็นว่า บริเวณโดยรอบบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นทั้ง 3 บริเวณ อาจมีลักษณะของภาษาเช่นเดียวกับภาษาที่ปรากฏในบริเวณรอยต่อของภาษาทั้ง 3 จึงได้ขยายพื้นที่แต่ละบริเวณออกไปโดยรอบอีก 1 ตำบล ซึ่งเมื่อขยายออกไปแล้ว

ทำให้บริเวณที่ศึกษามีพื้นที่ติดต่อกันเป็นบริเวณเดียวกัน คือ ครอบคลุมพื้นที่ที่ติดต่อกันรวม 27 ตำบล (ดูแผนที่ภาพที่ 2 หน้า 24)

1.5.2 เสียงปฏิภาคชุดที่ใช้ในงานวิจัย

เสียงปฏิภาคชุดที่ใช้ในงานวิจัย คือเสียงปฏิภาคชุด ช - จ - ซ ซึ่งจากการทำโครงการนำร่องพบว่าเป็นเสียงปฏิภาคชุดเดี่ยวเท่านั้นที่มีเสียงที่สามารถนำมากำหนดภาษาของจุดเก็บข้อมูลได้ 3 ภาษา กล่าวคือ เสียง ช กำหนดว่าเป็นภาษาไทยถิ่นกลาง เสียง จ เป็นภาษาไทยถิ่นเหนือ และเสียง ซ เป็นภาษาไทยถิ่นอีสาน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

1.6.1 ให้ความรู้เกี่ยวกับการปะปนของภาษาในประเทศไทย

1.6.2 เป็นแนวทางในการศึกษาลักษณะภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาต่อไป

1.7 นิยามของศัพท์และอักษรย่อที่ใช้ในงานวิจัย

นิยาม

บริเวณรอยต่อของภาษา (Transition Area)

บริเวณพื้นที่ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างเขตภาษา และเป็นบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นปะปนกันมากกว่า 1 ภาษาขึ้นไป

เสียงปฏิภาค (Sound Correspondence)

เสียงในภาษาไทยถิ่นซึ่งวิวัฒนาการมาจากเสียงเดียวกันในภาษาเดิม

ภาษาพยางค์ในระดับจุดเก็บข้อมูล

การที่ผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคนทั้ง 5 คนในจุดเก็บข้อมูลแต่ละจุดให้คำตอบสำหรับคำทดสอบทั้งหมดรวม 50 คำ เป็นเสียงต่างที่เป็นคู่เดียวกัน ตัวอย่างเช่น

คำทดสอบ	ข้าง	เข้า	เขือก	ชื่อ	ชาย	ไข่	เชื้อ	ซ้ำ	ชี้	ชิม
คำตอบคนที่(1)	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช
คำตอบคนที่(2)	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช
คำตอบคนที่(3)	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช
คำตอบคนที่(4)	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช
คำตอบคนที่(5)	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช	จ.ช

ภาษาพยางค์

การที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้คำตอบสำหรับคำที่ใช้ทดสอบนั้นรวมกัน 10 คำ ได้เป็นเสียงมากกว่า 1 เสียงขึ้นไป ซึ่งถือว่าใช้ภาษาปะปนกันมากกว่า 1 ภาษา ในงานวิจัยนี้ พบว่ามีการปะปนตั้งแต่ 2 ภาษาจนถึง 4 ภาษา โดยอาจจะเป็นการปะปนในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ ภาษาเดี่ยวปะปนกับภาษาเดี่ยว ภาษาเดี่ยวปะปนกับภาษาพยางค์ และภาษาเดี่ยวปะปนกับภาษาอื่น ๆ การตอบในลักษณะนี้เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคลและระดับจุดเก็บข้อมูล

ภาษาพยางค์ในระดับบุคคล

การที่ผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคนให้คำตอบสำหรับคำที่ใช้ทดสอบนั้นรวมกัน 10 คำ ได้เป็นเสียงมากกว่า 1 เสียงขึ้นไป ตัวอย่างเช่น

คำทดสอบ	ข้าง	เข้า	เขือก	ชือ	ชาย	ใช้	เขือ	ช้า	ชี้	ชิม
คำตอบ	ช	ช	จ	จ	จ	จ	จ	ช	ช	ช

ภาษาผสมในระดับจุดเก็บข้อมูล

การที่ผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคนทั้ง 5 คนในจุดเก็บข้อมูลแต่ละจุดให้คำตอบสำหรับคำที่ใช้ทดสอบทั้งหมดรวม 50 คำ เป็นภาษาผสมลักษณะเดียวกัน ตัวอย่างเช่น

คำทดสอบ	ข้าง	เข้า	เขือก	ชือ	ชาย	ใช้	เขือ	ช้า	ชี้	ชิม
คำตอบคนที่ 1	จ	จ	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช
คำตอบคนที่ 2	จ	จ	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช
คำตอบคนที่ 3	จ	จ	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช
คำตอบคนที่ 4	จ	จ	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช
คำตอบคนที่ 5	จ	จ	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช

อักษรย่อ

อักษรย่อที่ใช้แทนภาษาไทยถิ่น

- ก ภาษาไทยถิ่นกลาง
- น ภาษาไทยถิ่นเหนือ
- อ ภาษาไทยถิ่นอีสาน
- อื่นๆ ภาษาอื่นที่มีใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน (ในงานวิจัยนี้ไม่ได้ทำการศึกษาว่าเป็นภาษาอะไร)

- ก.อ ภาษาพยานระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นอีสาน
 น.อ ภาษาพยานระหว่างภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาไทยถิ่นอีสาน
 ก.อื่น ๆ ภาษาพยานระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาอื่น ๆ

อักษรย่อที่ใช้แทนภาษาไทยถิ่นตามอัตราการใช้

- ก ภาษาไทยถิ่นกลางที่มีการใช้ในระดับสูง คือ ในอัตราร้อยละ 70 ขึ้นไป
 ของคำตอบทั้งหมด
- น ภาษาไทยถิ่นเหนือที่มีการใช้ในระดับสูง คือ ในอัตราร้อยละ 70 ขึ้นไป
 ของคำตอบทั้งหมด
- อ ภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีการใช้ในระดับสูง คือ ในอัตราร้อยละ 70 ขึ้นไป
 ของคำตอบทั้งหมด
- น.อ ภาษาพยานระหว่างภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีการใช้
 ระดับสูง คือ ในอัตราร้อยละ 70 ขึ้นไป ของคำตอบทั้งหมด
- ก ภาษาไทยถิ่นกลางที่มีการใช้ในระดับปานกลาง คือ ในอัตราร้อยละ
 31-69 ของคำตอบทั้งหมด
- น ภาษาไทยถิ่นเหนือที่มีการใช้ในระดับปานกลาง คือ ในอัตราร้อยละ
 31-69 ของคำตอบทั้งหมด
- อ ภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีการใช้ในระดับปานกลาง คือ ในอัตราร้อยละ
 31-69 ของคำตอบทั้งหมด
- ก.อ ภาษาพยานระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีการใช้
 ระดับปานกลาง คือ อัตราร้อยละ 31-69 ของคำตอบทั้งหมด
- ก ภาษาไทยถิ่นกลางที่มีการใช้ในระดับต่ำ คือ ในอัตราร้อยละ 1-30
 ของคำตอบทั้งหมด

- น ภาษาไทยถิ่นเหนือที่มีการใช้ในระดับต่ำ คือ ในอัตราร้อยละ 1-30 ของคำตอบทั้งหมด
- อ ภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีการใช้ในระดับต่ำ คือ ในอัตราร้อยละ 1-30 ของคำตอบทั้งหมด
- ก.อ ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีการใช้ในระดับต่ำ คือ ในอัตราร้อยละ 1-30 ของคำตอบทั้งหมด
- ก.อื่นๆ ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาอื่นๆที่มีการใช้ในระดับต่ำ คือ ในอัตราร้อยละ 1-30 ของคำตอบทั้งหมด

1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

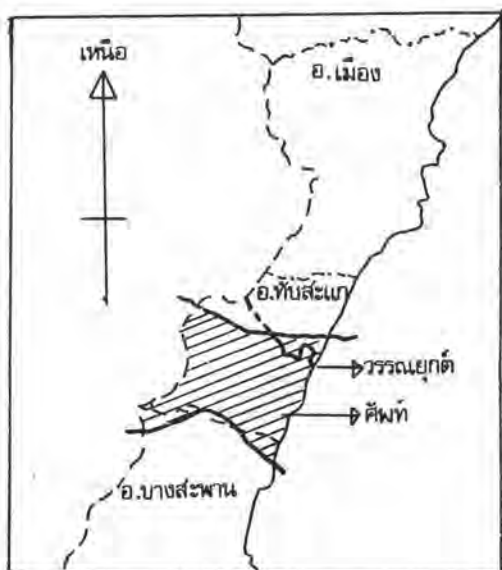
เนื้อหาของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบริเวณรอยต่อของภาษาในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การกำหนดบริเวณรอยต่อของภาษา หรือกำหนดเส้นแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่น และการศึกษาลักษณะของการใช้ภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษา

1.8.1 การกำหนดบริเวณรอยต่อของภาษา หรือกำหนดเส้นแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่น

การศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดบริเวณรอยต่อของภาษา หรือกำหนดเส้นแบ่งเขตภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในประเทศไทยเท่าที่ผ่านมามีการศึกษาอยู่ 2 บริเวณคือ บริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ และบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

งานวิจัยที่ศึกษาบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ คืองานวิจัยของเกศมณี (เกศมณี เทพวัลย์ 2526) และวรรณพร (วรรณพร ทองมาก 2526) งานวิจัยทั้ง 2 เรื่องมีวัตถุประสงค์เพื่อหาเส้นแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ โดย

อาจกล่าวได้ว่านำบริเวณเดียวกันมาศึกษา คือบริเวณที่คาดว่า เป็นบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่น ทั้ง 2 ภาษา (เกษมณีกำหนดไว้ตั้งแต่อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เรื่อยมาจนถึงอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ส่วนวรรณพร กำหนดไว้ตั้งแต่อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เรื่อยมาจนถึงกิ่งอำเภอท่าตะโก จังหวัดชุมพร) งานวิจัยทั้ง 2 เรื่อง ใช้เกณฑ์ในการศึกษาต่างกัน กล่าวคือ เกษมณีใช้เกณฑ์ทางเสียง คือระบบวรรณยุกต์ ส่วนวรรณพรใช้เกณฑ์ทางศัพท์โดยใช้หน่วยอรรถทดสอบ 120 หน่วย

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงเส้นแบ่งเขตภาษา และแนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ จากผลการศึกษาของ เกษมณี(2526) และวรรณพร(2526)

จากผลของการใช้เกณฑ์ในการศึกษาที่ต่างกัน ผลปรากฏว่า ด้วยเกณฑ์ทางด้านระบบวรรณยุกต์ สามารถกำหนดเส้นแบ่งเขตภาษา ระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ได้ ซึ่งอยู่บริเวณตอนกลางของตำบลทับสะแก และ ตำบลเขาก้าน อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ดูแผนที่ภาพที่ 3) ส่วนเกณฑ์ทางด้านคำศัพท์สามารถกำหนดเป็นบริเวณกว้าง ๆ ซึ่งบริเวณดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าเป็นบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้นั่นเอง บริเวณดังกล่าวครอบคลุมบริเวณพื้นที่ติดต่อกันของ 2 อำเภอ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ บริเวณตอนล่างของอำเภอทับสะแก คือตั้งแต่บ้านน้ำตก ตำบลห้วยยาง บ้านสวนขนุน ตำบลเขาล้าน และบ้านโคกตาหอม ตำบลอ่างทอง และตอนบนของอำเภอบางสะพาน คือบ้านกรูด ตำบลชัยเกษม (ดูแผนที่ภาพที่ 3)

จากงานวิจัยทั้ง 2 เรื่อง แสดงให้เห็นว่า การกำหนดแนวแบ่งเขตภาษาโดยใช้เกณฑ์ทางด้านเสียง และคำศัพท์ให้ผลที่สอดคล้องกัน แต่มีความแตกต่างกันในแง่ของความชัดเจน โดย

การใช้เกณฑ์ทางด้านเสียงสามารถกำหนดแนวแบ่งเขตภาษาถึงชั้นลากเส้นแบ่งเขตภาษาได้ ในขณะที่การใช้เกณฑ์ทางด้านคำศัพท์ไม่สามารถลากเส้นแบ่งเขตภาษาได้ เป็นแต่เพียงกำหนดเป็นบริเวณเท่านั้น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การศึกษาโดยใช้เกณฑ์ทางด้านเสียงให้ผลการศึกษาที่ชัดเจนกว่าการศึกษาโดยใช้เกณฑ์ทางด้านคำศัพท์ โดยงานวิจัยของเกษมณี แม้เป็นการศึกษาโดยการนำระบบวรรณยุกต์ทั้งระบบซึ่งมีความซับซ้อนมาเป็นเกณฑ์ในการศึกษา ก็ยังสามารถนำมากำหนดเส้นแบ่งเขตภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ได้ ดังนั้นการที่ผู้วิจัยได้เลือกเกณฑ์ทางด้านเสียงมาเป็นเกณฑ์ในการศึกษาบริเวณรอยต่อของภาษาในจังหวัดอุตรดิตถ์ครั้งนี้ โดยใช้เสียงปฏิภาคประเภทพยัญชนะต้นเพียงชุดเดียวเท่านั้น (มิใช่เสียงปฏิภาคของพยัญชนะต้นทุกชุด) จึงน่าที่จะได้ผลการศึกษาที่ชัดเจนเช่นกัน

นอกจากงานวิจัยที่ศึกษาหาแนวแบ่งเขตภาษาและกำหนดบริเวณรอยต่อของภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้แล้ว ยังมีงานวิจัยที่ทำการศึกษาในลักษณะเดียวกันในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นอีกบริเวณหนึ่ง คือ บริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลางภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน

ชลิดา (Chalida 1987) ศึกษาบริเวณรอยต่อของภาษา 3 ภาษาดังกล่าว โดยมีวิธีการกำหนดบริเวณที่ศึกษา เช่นเดียวกับการศึกษาบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว นั่นคือ เลือกบริเวณที่เป็นรอยต่อของ 3 ภาค คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคอีสาน โดยตั้งสมมติฐานว่าเส้นแบ่งเขตของภาษาไทยถิ่นแต่ละภาษาจะปรากฏในบริเวณดังกล่าว งานวิจัยนี้ใช้เกณฑ์ทางด้านคำศัพท์ โดยใช้หน่วยรรถทดสอบจำนวนมากถึง 14๒ หน่วย และยังนำเกณฑ์ทางด้านเสียง อันได้แก่ เสียงปฏิภาคประเภทพยัญชนะ สระ และระบบวรรณยุกต์ มาสนับสนุนผลการศึกษาทางด้านคำศัพท์ด้วย

ผลของการวิจัยสามารถกำหนดเขตของภาษาไทยถิ่น 3 ภาษา คือ เขตของภาษาไทยถิ่นกลาง เขตของภาษาไทยถิ่นเหนือ และเขตของภาษาไทยถิ่นอีสาน และจากการกำหนด

เขตภาษาดังกล่าว ปรากฏบริเวณซึ่งตั้งอยู่ระหว่างเขตภาษาทั้งสาม ซึ่งเมื่อพิจารณาจากสภาพที่ตั้ง และลักษณะของภาษาแล้ว สรุปได้ว่า เป็นบริเวณรอยต่อของภาษานั้นเอง (ดูแผนที่ภาพที่ 4 หน้า 25) พื้นที่ของบริเวณรอยต่อของภาษาบริเวณนี้ได้รวมเอาจังหวัดอุตรดิตถ์บางส่วนเข้าไว้ด้วย สำหรับบริเวณพื้นที่และลักษณะของภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาแห่งนี้ จะกล่าวในหัวข้อ 1.8.2 ต่อไป

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่กำหนดบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน อีกเรื่องหนึ่งคือ งานวิจัยของชลิดา (ชลิดา โรจนวัฒน์วุฒิ 2533) การศึกษาค้นคว้าใช้เกณฑ์ทางด้านคำศัพท์โดยใช้หน่วยรรถทดสอบ 4 หน่วย การกำหนดบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นทั้ง 3 ภาษาในงานวิจัยนี้ ถ้าเทียบกับการกำหนดบริเวณรอยต่อของภาษาในงานวิจัยของชลิดา (Chalida 1987) แล้ว พบว่าที่ตั้งของบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน มีความใกล้เคียงกันมาก เพียงแต่บริเวณรอยต่อของภาษาทั้ง 3 ในงานวิจัยของชลิดา (ชลิดา 2533) มีบริเวณที่กว้างกว่าเล็กน้อยเท่านั้น (ดูแผนที่ภาพที่ 5 หน้า 26) อย่างไรก็ตาม บริเวณรอยต่อของภาษาในงานวิจัยนี้ ก็ยังรวมจังหวัดอุตรดิตถ์ไว้ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะบริเวณที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา ในงานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาลักษณะของการใช้ภาษาอย่างละเอียด ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อ 1.8.2 ต่อไป

นอกเหนือจากงานวิจัยดังกล่าวมาแล้ว ยังมีงานวิจัยที่นำจังหวัดอุตรดิตถ์ทั้งจังหวัด มาศึกษา ได้แก่ งานวิจัยของ ปานตา (ปานตา นาคพันธ์วงศ์ 2530) และชลิดา (Chalida 1988) โดยงานวิจัยเรื่องแรกมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาว่า ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน ผุดกันบริเวณใดของจังหวัดอุตรดิตถ์ เกณฑ์ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ คำศัพท์ โดยใช้หน่วยรรถทดสอบจำนวน 30 หน่วย และได้้นำเกณฑ์ทางด้านเสียง คือ ระบบวรรณยุกต์มาสนับสนุนผลการศึกษาด้านคำศัพท์ในจุดเก็บข้อมูลบางจุดอีกด้วย

ผลจากการศึกษาสามารถกำหนดบริเวณของภาษาไทยถิ่นทั้ง 3 ภาษา (ดูแผนที่ภาพที่ 6 หน้า 27) แต่มิได้ลากเส้นแสดงขอบเขตของแต่ละภาษาอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ปานตาได้กล่าวถึงบริเวณที่เป็นรอยต่อของภาษาที่ปรากฏในจังหวัดอุตรดิตถ์ด้วย ซึ่งได้แก่บริเวณที่ติดต่อกันของ 3 อำเภอ คือ กิ่งอำเภอทองแสนขัน ส่วนหนึ่งของอำเภอเมืองด้านตะวันออกเฉียงใต้ และส่วนหนึ่งของอำเภอท่าปลาด้านตะวันตกเฉียงใต้ (ดูแผนที่ภาพที่ 6 หน้า 27) แต่มิได้ศึกษาลักษณะของการใช้ภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาแห่งนี้เลย

จากผลการวิจัยของปานตา ได้มีผู้สนใจนำข้อมูลจากงานวิจัยดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดขอบเขตของภาษาไทยถิ่นแต่ละภาษาในจังหวัดอุตรดิตถ์ให้ชัดเจน ซึ่งได้แก่ชลิดา (Chalida 1988)

งานวิจัยของชลิดา (Chalida 1988) ได้นำข้อมูลภาษาจากปานตา (ปานตา 2530) และชลิดา (Chalida 1987) มาวิเคราะห์ จากผลการวิเคราะห์สามารถกำหนดเขตของภาษาไทยถิ่นแต่ละภาษาในจังหวัดอุตรดิตถ์ได้ชัดเจน นอกจากนี้ยังได้กำหนดขอบเขตของบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุตรดิตถ์ได้ด้วยการลากเส้นแบ่งเขตภาษาอย่างชัดเจน

ในบรรดางานวิจัยซึ่งผลของการศึกษาสามารถกำหนดขอบเขตบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสานได้ชัดเจนนั้น มีงานวิจัยของชลิดา (Chalida 1988) เพียงงานเดียวเท่านั้น ดังนั้นในการศึกษาเรื่อง เสียงปฏิภาคชุด ช-จ-ช ในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุตรดิตถ์ จึงได้นำเอาผลของการกำหนดนี้มาเป็นพื้นฐานในการกำหนดพื้นที่ที่จะศึกษาต่อไป

1.8.2 การศึกษาลักษณะภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่น

การศึกษาลักษณะของการใช้ภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาในประเทศไทย มีการศึกษาอยู่ 6 บริเวณดังนี้

บริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน
 บริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง และภาษาไทยถิ่นเหนือ
 บริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง และภาษาไทยถิ่นอีสาน
 บริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง และภาษาไทยถิ่นใต้
 บริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาเขมร
 บริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นใต้ และภาษามาลายู

จากบริเวณรอยต่อของภาษาทั้ง 6 บริเวณดังได้กล่าวข้างต้น บริเวณรอยต่อของภาษา
 ที่มีผู้ทำการศึกษาลักษณะการใช้ภาษาล่วงไปแล้ว คือบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษา
 ไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน และบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง และภาษาไทยถิ่น
 อีสาน ซึ่งผู้ทำการศึกษาคือ ชลิตา โรจนวัฒน์วุฒิ (1987 และ 2533) ส่วนบริเวณรอยต่อของ
 ภาษาบริเวณอื่นกำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการวิจัย (ชลิตา โรจนวัฒน์วุฒิ)*

ในงานวิจัยของชลิตา (1987) นั้น พบว่าเมื่อทำการกำหนดเขตของภาษาไทยถิ่นกลาง
 ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสานแล้ว ปรากฏบริเวณที่เป็นรอยต่อของภาษาไทยถิ่นทั้ง 3
 เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังพบบริเวณที่เป็นรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอีสานอีกด้วย
 โดยบริเวณรอยต่อทั้ง 2 บริเวณมีพื้นที่และมีลักษณะภาษาดังจะกล่าวต่อไปนี้

บริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน
 ครอบคลุมพื้นที่ที่ติดต่อกันของ 2 จังหวัด (ดูแผนที่ภาพที่ 4 หน้า 25) คือทางตอนใต้ของจังหวัด
 อุดรดิตถ์ และทางตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งประกอบด้วยอำเภอต่าง ๆ ดังนี้

---

* ชลิตา โรจนวัฒน์วุฒิ (กำลังดำเนินการ), ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทย 4 ถิ่น :
บริเวณรอยต่อ.

อำเภอลับแล อำเภอพิชัย อำเภอตรอน อำเภอเมือง และบางส่วนของอำเภอกำปสา ใน จังหวัดอุตรดิตถ์ อำเภอพรหมพิราม อำเภอชาติตระการ และอำเภอนครไทย ในจังหวัด พิษณุโลก โดยภาษาที่ใช้ในบริเวณรอยต่อของภาษาแห่งนี้ พบว่ามีการใช้ภาษาผสมเป็นส่วนใหญ่ คือ ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่น กลางและภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่น เหนือและภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และ ภาษาไทยถิ่นอีสาน นอกจากนี้ยังพบว่าในบริเวณรอยต่อของภาษาแห่งนี้มีจุดเก็บข้อมูลที่ใช้ภาษาไทย ถิ่นกลางล้วน ๆ ภาษาไทยถิ่นเหนือล้วน ๆ และภาษาไทยถิ่นอีสานล้วน ๆ อีกด้วย

ส่วนบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง และภาษาไทยถิ่นอีสานนั้น พบว่าแบ่งออกเป็น 2 บริเวณ บริเวณแรก (T - 2A) ครอบคลุมพื้นที่ที่ติดต่อกันของ 4 จังหวัด (ดูแผนที่ภาพที่ 4 หน้า 25) คือพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดพิจิตร บางส่วนทางตอนใต้ของ จ.พิษณุโลก ทางตะวันตก ของจังหวัดเพชรบูรณ์ และทางตอนเหนือของจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งประกอบด้วยอำเภอต่าง ๆ ดังนี้ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง อำเภอเมือง อำเภอตะพานหิน และอำเภอกับคล้อในจังหวัด พิจิตร อำเภอเนินมะปรางในจังหวัดพิษณุโลก อำเภอชนแดน และบางส่วนของอำเภอเมือง ในจังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอชุมแสง และอำเภอหนองบัวในจังหวัดนครสวรรค์ ในบริเวณรอยต่อของภาษาบริเวณนี้ พบว่ามีการใช้ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษา ไทยถิ่นอีสานทั้งสิ้น

บริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง และภาษาไทยถิ่นอีสาน บริเวณที่ 2 (T - 2B) ครอบคลุมพื้นที่ที่ติดต่อกันของ 5 จังหวัด (ดูแผนที่ภาพที่ 4 หน้า 25) คือ ตอนใต้ของจังหวัด เพชรบูรณ์ พื้นที่เกือบทั้งหมดของจังหวัดลพบุรี บางส่วนของจังหวัดนครสวรรค์ ตอนเหนือ ของจังหวัดสระบุรี และทางตะวันตกของจังหวัด นครราชสีมา ซึ่งประกอบด้วยอำเภอต่าง ๆ ดังนี้ อำเภอหนองไผ่ อำเภอวิเชียรบุรี และอำเภอศรีเทพในจังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอ โคกสำโรง อำเภอบ้านหมี่ อำเภอสระโบสถ์ อำเภอเมือง และอำเภอพัฒนานิคม ใน จังหวัดลพบุรี อำเภอตากฟ้าในจังหวัดนครสวรรค์ อำเภอเมือง อำเภอแก่งคอย และ

อำเภอมากเหล็กในจังหวัดสระบุรี อำเภอด่านขุนทด อำเภอสีคิ้ว อำเภอโนนไทย และ อำเภอสูงเนินในจังหวัดนครราชสีมา ในบริเวณรอยต่อของภาษาบริเวณนี้มีการใช้ภาษาผสม ระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอีสานทั้งสิ้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า งานวิจัยของชลิตาในปี 1987 นั้น ยังไม่ได้ทำการศึกษา ลักษณะภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาอย่างละเอียดเท่าที่ควร งานวิจัยที่ทำการศึกษาลักษณะ ภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาอย่างละเอียดได้แก่ งานวิจัยของชลิตา (2533) โดยชลิตาได้ ทำการศึกษาลักษณะภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษา ไทยถิ่นอีสาน ซึ่งผลจากการกำหนดเขตภาษาต่าง ๆ ในประเทศไทย ทำให้พบว่าบริเวณรอยต่อ ของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน ครอบคลุมพื้นที่ที่ติดต่อกันของ 4 จังหวัด (ดูแผนที่ภาพที่ 5 หน้า 26) คือ พื้นที่เกือบทั้งหมดของจังหวัดอุดรดิตถ์ บางส่วนทาง ตะวันตกของจังหวัดสุโขทัย ทางตอนเหนือของจังหวัดพิษณุโลก และทางตอนเหนือของจังหวัด เพชรบูรณ์ซึ่งประกอบด้วยอำเภอต่าง ๆ ดังนี้ อำเภอเมือง อำเภอปากท่า อำเภอบ้านโคก อำเภอท่าปลา อำเภอตรอน อำเภอลับแล อำเภอน้ำปาด และกิ่งอำเภอทองแสนขันใน จังหวัดอุดรดิตถ์ อำเภอศรีสีฆาลัยในจังหวัดสุโขทัย อำเภอชาติตระการ อำเภอนครไทย และอำเภอนิคมประจักษ์ในจังหวัดพิษณุโลก อำเภอน้ำหนาว และอำเภอหล่มสักในจังหวัดเพชรบูรณ์

ผลจากการศึกษาลักษณะภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน พบว่า ภาษาที่ใช้ในบริเวณรอยต่อของภาษาส่วนใหญ่คือภาษาผสม ซึ่งภาษา ผสมที่สำคัญมี 4 ภาษา คือ ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาผสม ระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษา ไทยถิ่นอีสาน และภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่น อีสาน จากภาษาผสมทั้ง 4 ภาษาเหล่านี้ ทำให้สามารถจัดกลุ่มภาษาในบริเวณรอยต่อได้ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นหลัก กลุ่มที่มีภาษาผสม ระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นหลัก กลุ่มที่มีภาษาผสมระหว่างภาษาไทย

ถิ่นเหนือและภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นหลัก และกลุ่มที่มีภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นหลัก และจากการนิยามลักษณะการกระจายของภาษาทั้ง 4 กลุ่มนี้ ชลิตาสามารถกำหนดเขตภาษาย่อยในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสานได้ (ดูแผนที่ภาพที่ 7 หน้า 28) ดังนี้

เขตภาษาย่อยที่ 1 ภาษาที่สำคัญคือ ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นกลาง บริเวณของเขตภาษาย่อยที่ 1 ครอบคลุมพื้นที่ที่ติดต่อกันของอำเภอศรีษะนาถ จังหวัดสุโขทัย อำเภอลับแล อำเภอเมือง และบางส่วนของอำเภอตรอน และอำเภอท่าปลาจังหวัดอุตรดิตถ์

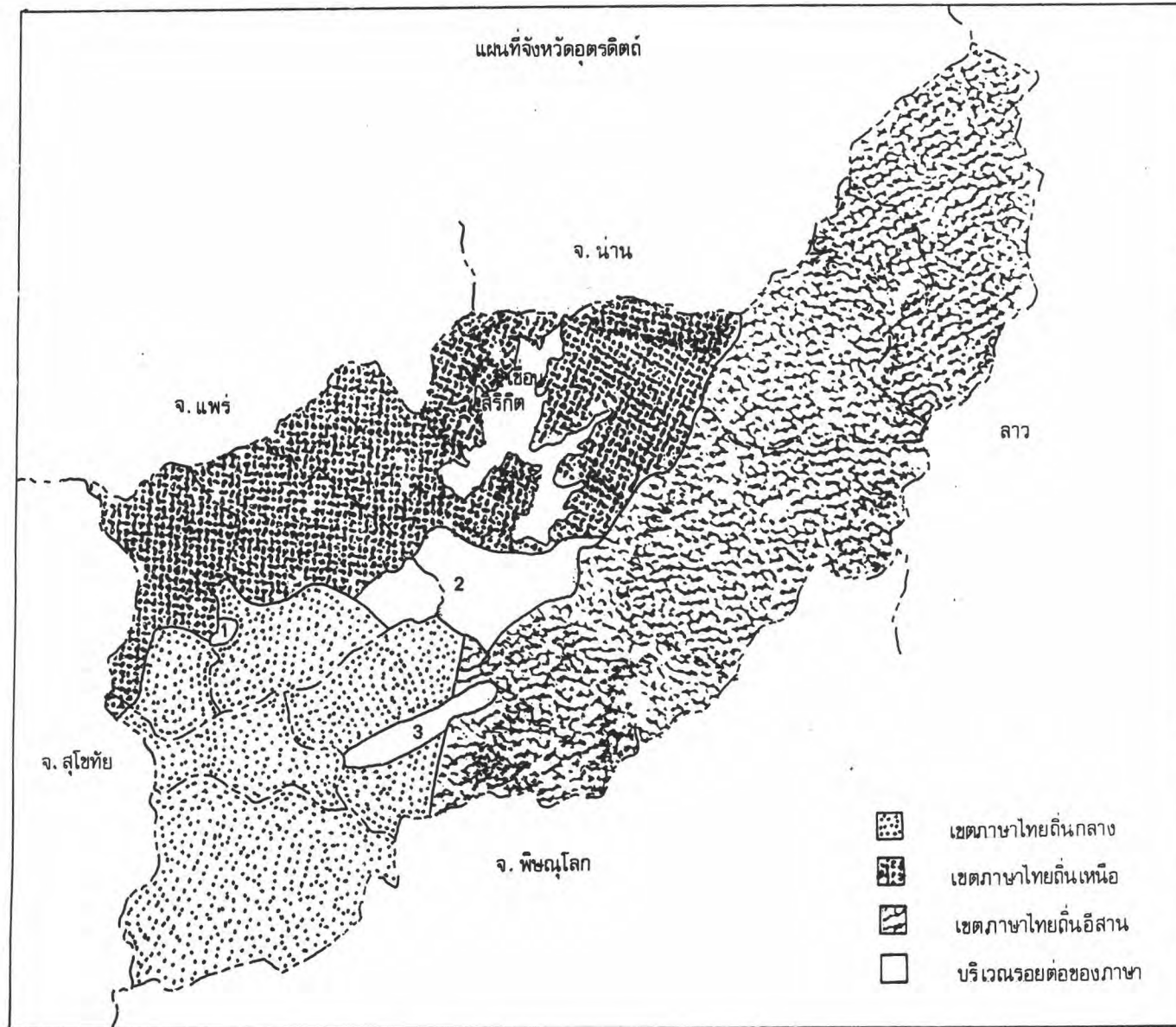
เขตภาษาย่อยที่ 2 ภาษาที่สำคัญคือ ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยถิ่นกลาง บริเวณของเขตภาษาย่อยที่ 2 ครอบคลุมพื้นที่ที่ติดต่อกันของอำเภอชาติตระการ และอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และบางตำบลของอำเภอน้ำปาด และอำเภอปากท่าของจังหวัดอุตรดิตถ์

เขตภาษาย่อยที่ 3 เป็นบริเวณที่ภาษาไทยถิ่น 3 ภาษาคือ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นกลาง และภาษาไทยถิ่นอีสานมาสัมผัสกัน บริเวณของเขตภาษาย่อยที่ 3 เป็นแนวตั้งแต่ตำบลร่วมจิต ทางตอนล่างของอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ เรื่อยลงมายัง 2 ตำบลทางใต้ของอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ และ 2 ตำบลทางตอนเหนือของอำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

เขตภาษาย่อยที่ 4 ภาษาที่สำคัญคือ ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน บริเวณของเขตภาษาย่อยที่ 4 อยู่ทางตอนบนสุดของบริเวณรอยต่อแห่งนี้ ซึ่งติดกับเขตภาษาไทยถิ่นเหนือ ส่วนทางตอนล่างติดกับเขตภาษาย่อยที่ 2

จากงานวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่า บริเวณรอยต่อเหนือ - อีสาน - กลาง ที่ชิลิตา
ทำการศึกษา ส่วนหนึ่งเป็นบริเวณเดียวกับบริเวณที่ผู้วิจัยศึกษาอยู่ จึงเป็นจุดที่น่าสนใจว่า การ
ศึกษาโดยใช้เกณฑ์ทางด้านคำศัพท์และเกณฑ์ทางด้านเสียงคือเสียงปฏิภาคชุด ช - จ - ช จะทำให้
ลักษณะภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาในจังหวัดอุตรดิตถ์ต่างกันหรือไม่อย่างไร

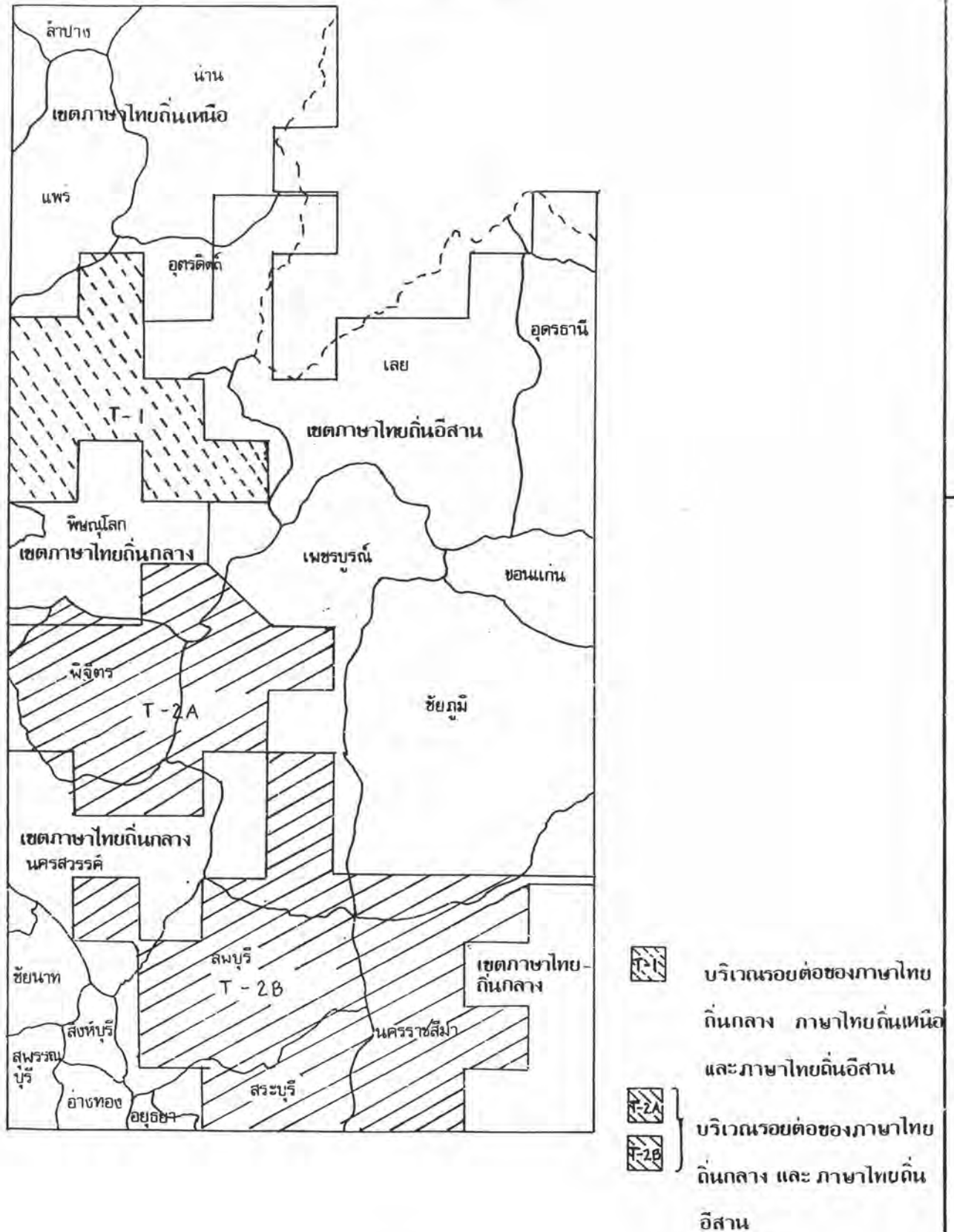
ภาพที่ 1 แผนที่แสดงบริเวณการใช้ภาษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ จากผลการศึกษาของชลิตา (1988) และปานตา (2530)

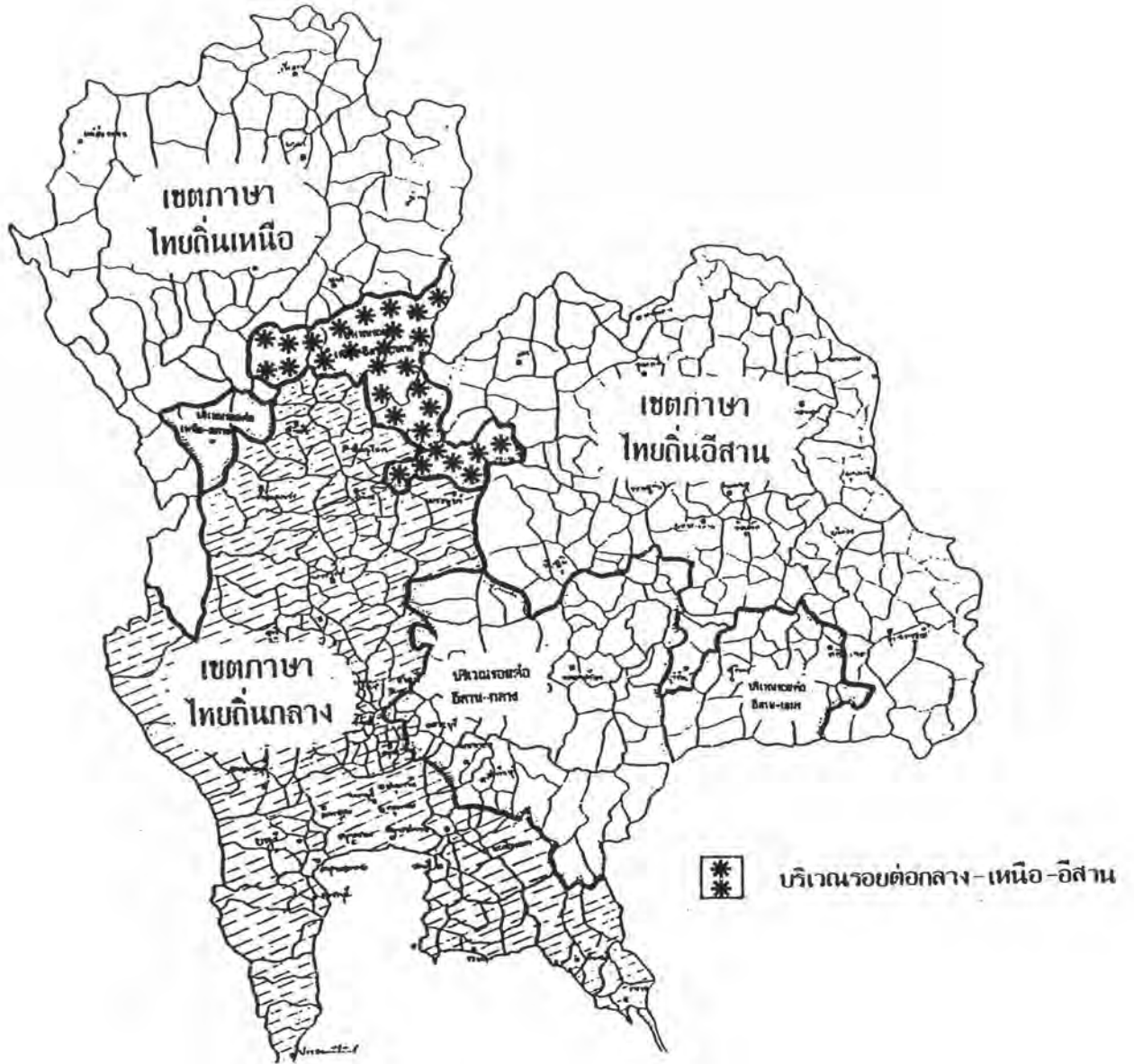

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน จากผลการศึกษาของชลิตา (1987)

ภาพที่ 5 แผนที่แสดงบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน จากผลการศึกษาของชลิตา (2533)

ภาพที่ 7 แผนที่แสดงเขตภาษาย่อยในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสานในประเทศไทย จากผลการศึกษาของชลิดา (2533)

กลุ่มภาษาผสมเหนือกลาง

- ⊙ กลาง
- ⊠ เหนือ-กลาง
- ⊞ เหนือ-กลาง-ใต้
- ⊡ เหนือ-ใต้
- ⊚ เหนือ-กลาง
- ⊞ เหนือ-อื่น ๆ

กลุ่มภาษาผสมอีสานกลาง

- ⊞ อีสาน
- ⊠ อีสาน-กลาง
- ⊞ อีสาน-อื่น ๆ
- ⊞ อีสาน-กลาง-ใต้
- ⊞ อีสาน-กลาง-อื่น ๆ

กลุ่มภาษาผสมเหนืออีสานกลาง

- ⊞ เหนือ-อีสาน-กลาง
- ⊞ เหนือ-อีสาน-กลาง-ใต้

กลุ่มภาษาผสมเหนืออีสาน

- ⊞ เหนือ-อีสาน
- ⊞ เหนือ-อีสาน-ใต้
- ⊞ เหนือ-อีสาน-อื่น ๆ

□ ไม่ตอบ

